

Năm 2010, Việt Nam sẽ đảm nhiệm vai trò Chủ tịch ASEAN. Đây sẽ là cơ hội để Việt Nam càng cố gắng, vượt lên trên những quốc gia. Mặc dù vậy, đây cũng sẽ là một trách nhiệm nặng nề và khó khăn, đặc biệt là trong bối cảnh thế giới cũng như khu vực hiện nay.

Từ ngày 1/1/2010, Việt Nam chính thức đảm nhiệm vai trò Chủ tịch Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) nhiệm kỳ 2010. Đây là một chức vụ luân phiên theo quy định ASEAN và dựa trên thứ tự tên nước theo vần ABC. Tuy nhiên, trong bối cảnh ASEAN phát triển và trở thành một tổ chức khu vực có vai trò, uy tín quốc tế lớn và đặc biệt kể từ khi ASEAN thực hiện Hiến chương 2008, Chủ tịch ASEAN có nhiều trọng trách và đặc biệt quốc gia và nhân. Ông Nguyễn Phú Trọng, kiêm Bộ trưởng Ngoại giao Phạm Gia Khiêm, đã nói “Đây là vinh dự to lớn, nhưng cũng là trách nhiệm nặng nề của chúng ta”.

Một vinh dự to lớn và một vị thế quan trọng

Trong hơn một thập kỷ qua, Việt Nam đã vinh dự được tổ chức và chủ trì nhiều hoạt động của các tổ chức quốc tế lớn, trong đó đáng lưu ý là Hội nghị cấp cao ASEAN 1996, Hội nghị cấp cao Cộng đồng Pháp ngữ 1997, Hội nghị cấp cao Diễn đàn Hợp tác Châu Á-Thái Bình Dương (APEC) 2006, Hội nghị cấp cao Diễn đàn Á-Âu (ASEM) 2007 và đặc biệt là đã gánh vác vai trò Ủy viên không thường trực Hội đồng Bảo An Liên Hợp quốc nhiệm kỳ 2008-2009 bao gồm cả trọng trách 2 lần Chủ tịch luân phiên của Hội đồng và Chủ tịch Hội nghị Giải trừ quân bị của Liên hợp quốc khóa 2009.

Lần này, trong cộng đồng và Chủ tịch ASEAN suốt cả năm 2010, vinh dự và vẻ vang của Việt Nam được nhân lên hơn, bởi vì trong vai trò này, Việt Nam sẽ đứng đầu và chủ trì công việc, hoạt động của tất cả các cơ chế quan trọng của ASEAN cũng như các cơ chế ASEAN + đối tác, đặc biệt là trong bối cảnh ASEAN ngày nay đã trở thành một tổ chức khu vực lớn mạnh, có vai trò và vẻ vang quốc tế quan trọng, được các nước và nhiều cộng đồng quốc tế chào đón. Như vậy, vị trí Chủ tịch ASEAN năm 2010, Việt Nam cũng sẽ được các nước nể trọng và nêu làm tất vai trò này, uy tín và vẻ vang của Việt Nam lại càng được nâng lên hơn nữa; mặt khác, Việt Nam cũng còn tận dụng vẻ vang này không những để đóng góp vào sự nghiệp chung của khu vực, quốc tế mà còn có thể đóng góp thu nhập và hiệu quả hơn cho việc thực hiện các mục tiêu của quốc gia mình.

Một trách nhiệm rất nặng nề và khó khăn

Đây không phải lần đầu tiên Việt Nam đảm đương một trọng trách của ASEAN. Tuy nhiên, nhiệm vụ mà Việt Nam sẽ gánh vác trong nhiệm kỳ Chủ tịch ASEAN năm 2010 rất nặng nề và phức tạp.

Để làm được và làm tốt trọng trách Chủ tịch ASEAN năm 2010, Việt Nam phải thực hiện một loạt công việc không ít ỏi về mặt tổ chức, hậu cần, nội dung và tiến hành rất nhiều các hoạt động đối nội cũng như đối ngoại nhằm chuẩn bị và triển khai nhiệm vụ của nòng cốt Chủ tịch.

Riêng về số lượng các hội nghị quan trọng Việt Nam phải chủ trì và tổ chức đã lên tới hàng chục, trong đó đáng biệt nhất là hai Hội nghị cấp cao ASEAN và một loạt các Hội nghị cấp cao trong khuôn khổ ASEAN + 1 (như ASEAN-Mỹ, ASEAN-Trung Quốc, ASEAN-Nhật, ASEAN-Nga, ASEAN-Đan Mạch, ASEAN-Hàn Quốc, ASEAN-Úc-New Zealand, v.v.), ASEAN + 3, các Hội nghị Ngoại trưởng và các Hội nghị Bộ trưởng Kinh tế, các Hội nghị Bộ trưởng chuyên ngành cũng như các Hội nghị Quan chức cấp cao của ASEAN và trong khuôn khổ ASEAN + một tác.

Về nội dung, trong vai trò Chủ tịch, Việt Nam phải có trách nhiệm đề xuất và chủ trì xây dựng các chương trình nghị sự và chương trình làm việc của các hội nghị nói trên cũng như các vấn đề kinh của ASEAN; điều phối các hoạt động của ASEAN; đồng thời, tham vấn và điều phối lập trình các nòng cốt trong việc xử lý những vấn đề khu vực và quốc tế; đại diện cho ASEAN tham dự các diễn đàn khu vực và quốc tế liên quan.

Bối cảnh quốc tế và khu vực ASEAN hiện nay không dễ dàng cho việc Việt Nam triển khai thực hiện vai trò Chủ tịch ASEAN năm 2010. Khó khăn rất lớn là hậu quả của cuộc khủng hoảng tài chính-kinh tế toàn cầu vừa qua đã và tiếp tục đè nặng lên các nòng cốt thành viên, gây ảnh hưởng và làm chùn bước triển khai các chương trình và kế hoạch xây dựng Cộng đồng ASEAN, nhiều dự án hợp tác trong ASEAN, cũng như các chương trình hợp tác của ASEAN với các đối tác. Bên cạnh đó, sự tranh giành gia tăng quyền lợi của các cường quốc bên ngoài ASEAN về ảnh hưởng và quan hệ với ASEAN phần nào làm cho nội bộ ASEAN bị chia rẽ, thiêu sự thống nhất

trong nhiều vấn đề. Xu hướng “ly tâm” của một số thành viên ASEAN có vẻ như rõ hơn. Các bất đồng đáng quan ngại là gần đây mâu thuẫn và tranh chấp giữa một số thành viên ASEAN cũng thường hơn, thậm chí đã có thời điểm bùng nổ thành xung đột nóng giữa các lực lượng quân sự hai bên biên giới.

Chương trình nghị sự cho ASEAN năm 2010

Năm 2010 là một năm quan trọng, khi đầu giai đoạn phát triển mới của ASEAN với việc triển khai vào chiều sâu các kế hoạch tổng thể xây dựng Cộng đồng Kinh tế ASEAN, Cộng đồng Chính trị-An ninh ASEAN và Cộng đồng Văn hoá Xã hội ASEAN để hiện thực hoá mục tiêu hình thành Cộng đồng ASEAN vào năm 2015. Nhiệm vụ trọng tâm hiện nay của ASEAN là đưa Hội đồng ASEAN mới được thông qua vào cuộc sống, trong đó kiến toàn bộ máy hoạt động của ASEAN phù hợp với Hội đồng là một khâu hết sức quan trọng.

Để thực hiện các mục tiêu và nhiệm vụ mà ASEAN đã đưa ra, trong vai trò Chủ tịch ASEAN 2010, Việt Nam đã xác định một chương trình nghị sự với chủ đề là: «Hướng tới Cộng đồng ASEAN: Từ tầm nhìn tới hành động». Chủ đề này thể hiện mục tiêu xuyên suốt của ASEAN trong năm 2010 và cũng đồng thời thể hiện tinh thần trách nhiệm và quy tắc tâm cao của Việt Nam đóng góp vào sự phát triển chung của ASEAN. Trong thông điệp của Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đầu năm 2010 và tại Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao ASEAN không chính thức (AMM Retreat) tháng 1/2010 ở Hà Nội, Việt Nam đã nêu rõ các ưu tiên là tăng cường đoàn kết và liên kết ASEAN, tăng cường hợp tác để phục hồi kinh tế và phát triển bền vững, triển

khai thác hiệu quả hơn những và các lĩnh vực, đồng thời mở rộng và làm sâu sắc thêm quan hệ hợp tác giữa ASEAN với các đối tác, qua đó góp vào vai trò và vị thế của ASEAN ở khu vực cũng như trên thế giới.

Trước hết, đối với việc thực hiện Hiến chương ASEAN, đưa Hiến chương vào cuộc sống, ASEAN vẫn còn rất nhiều việc phải làm, nhất là hoàn thiện thể chế bộ máy mới và phòng thủ hoạt động cũng như hoàn tất các vấn đề pháp lý liên quan. Tuy nhiên, một thể chế liên kết lỏng lẻo và ra đời trên cơ sở một tuyên bố chính trị, đến nay ASEAN đã chính thức có thể cách pháp nhân với Hiến chương ASEAN. Tuy nhiên, thể cách pháp nhân này có giá trị trong thực tế cuộc sống, nhiều vấn đề pháp lý liên quan đến thể chế hoá Hiến chương và bộ máy việc thực thi cần được hoàn tất. Đồng thời, bộ máy mới của ASEAN, nhất là các Hội đồng cấp Bộ trưởng và Ủy ban các Đại diện Thường trực với ASEAN, cần được củng cố và hoạt động một cách trôi chảy, có hiệu quả, đóng vai trò nòng cốt trong việc thúc đẩy và điều phối mọi hoạt động hợp tác của ASEAN. Ủy ban liên Chính phủ ASEAN với Nhân quyền và Ủy ban với Quy định pháp luật và trẻ em cũng cần hoạt động theo đúng các mục tiêu và nguyên tắc đã đề ra. Phòng thủ hoạt động của ASEAN cần tiếp tục được cải thiện theo hướng giảm thiểu các thể chế nội tâm - hình thức, nâng cao chất lượng và hiệu quả.

Cùng với việc thực hiện Hiến chương, ASEAN cũng cần tập trung đẩy mạnh thực hiện có hiệu quả lĩnh vực xây dựng Cộng đồng ASEAN bao gồm các Kế hoạch tổng thể và tổng thể chính trị-an ninh, kinh tế và văn hóa-xã hội cùng với Kế hoạch công tác thực hiện Sáng kiến liên kết ASEAN với thu hẹp khoảng cách phát triển giữa các nước thành viên.

Đối với việc xây dựng Cộng đồng Chính trị-An ninh ASEAN, ASEAN sẽ ưu tiên thúc đẩy các hoạt động hợp tác thể chế và các công cụ bộ máy hòa bình, an ninh khu vực. Đó là tăng cường đối thoại và hợp tác với các vấn đề chính trị-an ninh, kết nối những vấn đề phức tạp, nâng cao hiệu quả và tin cậy giữa các quốc gia; đẩy mạnh việc xây dựng các chuẩn mực và quy tắc ứng xử chung trong quan hệ quốc tế, kết nối các giá trị quy tắc tranh chấp giữa các nước thành viên. Đó là tiếp tục phát huy giá trị của Hiệp ước Thân thiện và Hợp tác ở Đông Nam Á thành bộ quy tắc ứng xử trong quan hệ không chỉ giữa các nước khu vực mà cả giữa ASEAN

với các đối tác bên ngoài. Cần làm cho Hiệp ước Đông Nam Á không có vẻ khí hốt nhân phát huy tác dụng trong thực tế với sự tham gia và cam kết của các nước có vẻ khí hốt nhân, góp phần vào nỗ lực chung của quốc tế nhằm ngăn chặn và tiến tới loại bỏ vẻ khí hốt nhân di sản hàng loạt này. Tiếp tục thúc đẩy việc tuân thủ và thực hiện Tuyên bố về cách ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC) để duy trì hòa bình, ổn định và hợp tác ở vùng biển này. Hoạt động của Diễn đàn Khu vực ASEAN cần được đẩy mạnh để tiếp tục phát huy vai trò là diễn đàn đối thoại và hợp tác với các vấn đề chính trị-an ninh hàng đầu ở khu vực Châu Á-Thái Bình Dương, nhất là chuyển từ giai đoạn xây dựng lòng tin sang ngoại giao phòng ngừa với những biện pháp cụ thể. ASEAN cũng cần đẩy mạnh hợp tác với nhau và với các đối tác nhằm đối phó với những thách thức an ninh phi truyền thống như khủng bố, tội phạm xuyên quốc gia, an ninh trên biển, v.v.

Với xây dựng Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC), ASEAN sẽ tiếp tục đẩy mạnh việc thực hiện các biện pháp theo mục tiêu và lộ trình đã đưa ra và theo Biểu đánh giá thực hiện AEC, tập trung vào sự lưu chuyển tự do hơn về hàng hóa, dịch vụ, đầu tư, vốn, lao động,... Cùng với việc thực hiện các thỏa thuận đã đưa ra, ASEAN sẽ tiếp tục xây dựng Kế hoạch tổng thể về Kết nối ASEAN, nhằm tạo sự liên kết chặt chẽ hơn về hạ tầng – giao thông và công nghệ thông tin, nhất là ở khu vực Tiểu vùng Mekong, từ đó sẽ mở rộng kết nối ra toàn khu vực Đông Á. Qua những bài học rút ra từ cuộc khủng hoảng kinh tế-tài chính toàn cầu, ASEAN cũng sẽ tiếp tục tìm kiếm mô hình phát triển phù hợp và tiến hành các biện pháp cạnh tranh để sớm phục hồi, bảo đảm phát triển bền vững và cân bằng, gắn tăng trưởng kinh tế với phát triển xã hội và bảo vệ môi trường. Tiến trình liên kết kinh tế giữa ASEAN với các đối tác và ở khu vực Đông Á cũng sẽ tiếp tục được đẩy mạnh, nhất là việc thỏa thuận và triển khai các Khu vực mở dịch vụ tự do.

Với xây dựng Cộng đồng Văn hóa-Xã hội ASEAN, với mục tiêu bao trùm là phục vụ và nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân, ASEAN sẽ tiếp tục đẩy mạnh hợp tác để giải quyết các vấn đề liên quan đến bình đẳng và công bằng xã hội, phát huy bản sắc văn hóa, tạo động lực thúc đẩy cộng đồng, đối phó có hiệu quả với những thách thức toàn cầu như biến đổi khí hậu, thiên tai và dịch bệnh. ASEAN đã và sẽ tiếp tục tích cực triển khai nhiều hoạt động hợp tác trong ASEAN và giữa ASEAN với các đối tác trong những lĩnh vực này, nhất là nhằm thích ứng với biến đổi khí hậu.

Về quan hệ với các đối tác, mục tiêu bao trùm của Cộng đồng ASEAN là xây dựng Hiệp hội thành một tổ chức hợp tác khu vực liên kết sâu rộng hơn, những không khép kín và vẫn mở rộng hợp tác với bên ngoài. Theo đó, ASEAN sẽ tiếp tục tăng cường và mở rộng hợp tác với các bên đối thoại thông qua các khuôn khổ

ASEAN+1 (gồm Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, Ấn Độ, Ôt-xtray-lia, Niu Di-lân, Nga, EU, Mỹ, Canada và LHQ), nhất là đẩy mạnh việc thúc đẩy các Chương trình hành động triển khai các Tuyên bố chung về quan hệ đối tác toàn diện và lâu dài cũng như tăng cường đối thoại ở Cấp cao và cấp Bộ trưởng với nhiều đối tác. ASEAN cũng sẽ tiếp tục thúc đẩy hợp tác Đông Á thông qua các khuôn khổ do Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á ASEAN+3, Cấp cao Đông Á (EAS) và Diễn đàn Khu vực ASEAN (ARF); nâng cao vai trò và vị thế của ASEAN tại các diễn đàn khu vực và quốc tế như APEC, ASEM, LHQ, WTO, G20, ...

“Tích cực, chủ động và có trách nhiệm”

Hoàn thành tốt trách nhiệm Chủ tịch ASEAN là quyết tâm cao của Đảng và Nhà nước Việt Nam. Điều này không chỉ thể hiện qua việc đóng góp nhiều sáng kiến hay vào những hướng, nội dung hoạt động của ASEAN, vào việc chủ trì và điều phối các hoạt động ASEAN 2010, mà còn thông qua việc tích cực thành công các hội nghị ASEAN diễn ra tại Việt Nam trong năm nay. Để làm được điều này, những chậm trễ và khó khăn mà Việt Nam theo đuổi trong suốt quá trình gánh vác vai trò Chủ tịch ASEAN 2010 là *“Chủ động, tích cực và có trách nhiệm”* như đã được Phó Thủ tướng, kiêm Bộ trưởng Bộ Ngoại giao Phạm Gia Khiêm khẳng định.

Việt Nam đã sớm khởi động công tác chuẩn bị với nhiều mốc từ năm 2008 và tăng cường các hoạt động chuẩn bị ngay từ khi bước sang năm 2009. Ủy ban Quốc gia về ASEAN 2010 với sự tham gia của Lãnh đạo các bộ/ngành và nhiều địa phương cùng bộ máy giúp việc gồm các tiểu ban chuyên trách trực thuộc (nội dung, tuyên truyền-văn hóa, lễ tân, an ninh-y tế, văn chèo-hội đồng, Ban Thư ký) đã được thành lập và hoạt động rất khẩn trương. Đến cuối năm 2009, công tác chuẩn bị với nhiều mốc quan trọng đã hoàn tất và Việt Nam đã sẵn sàng để thể hiện thành công nhiệm vụ Chủ tịch ASEAN của mình ngay từ những ngày đầu tiên của năm 2010.

Tuy nhiên với năng lực, những Việt Nam khi đứng đầu năm Chủ tịch ASEAN 2010 trong một thế giới, đất nước đang chuyển mình mạnh mẽ với thế và lực ngày càng gia tăng, uy tín quốc tế lớn cùng với bề dày kinh nghiệm hội nhập khu vực và quốc tế. Chúng ta có cơ sở để tin rằng, với quyết tâm cao và ý thức trách nhiệm, cùng với sự ủng hộ và hỗ trợ của các nước thành viên ASEAN và các đối tác, Việt Nam sẽ đem đến những thành công xứng đáng với Chủ tịch ASEAN năm 2010./.

Lê Nam

www.nghiencuubiendong.vn